

ÚČETNÍ ZOBRAZENÍ PŘESHraniČNÍ FÚZE V ČESKÉ REPUBLICE DLE NÁRODNÍ ÚČETNÍ ÚPRAVY

Accounting interpretation of cross-border mergers in the Czech Republic based on national accounting regulation

Jana Skálová

Právní úprava

K datu 1. července 2008 vstoupil v účinnost zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále jen „ZoPS“). Tento zákon představuje mimo jiné i splnění povinnosti České republiky transponovat do českého právního řádu výše citovanou směrnici. Lze tedy prohlásit, že počínaje datem 1. července 2008 je možno – z obchodně-právního hlediska – provádět přeshraniční fúze běžných obchodních společností. Spolu se ZoPS byl přijat doprovodný zákon č. 126/2008 Sb. novelizující související předpisy, např. zákon o účetnictví, zákon o daních z příjmů a zákon o rezervách.

Pro detailnější účetně-legislativní úpravu jsme si však museli počkat až na novelu vyhlášky č. 500/2002 Sb. pro podvojně účetnictví podnikatelů a novelu Českého účetního standardu č. 011 o transakcích s podnikem.

Jaké jsou účetní povinnosti společností účastnících se přeshraniční fúze v České republice a daňové souvislosti na dani z příjmů popisuje následující text.

Projekt přeshraniční fúze

Rozhodný den fúze

Jako základní východisko pro účetní povinnosti všech zúčastněných subjektů je stanovení rozhodného dne (tato koncepce je sjednocena direktivou v celé EU). Rozhodným dnem fúze se rozumí den, od něhož se jednání zanikající obchodní společnosti považuje z účetního hlediska za jednání uskutečněná na účet nástupnické obchodní společnosti.

Na toto vymezení navazuje zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o účetnictví“), který stanoví pravidla pro účetní období a pro uzavírání a otevírání účetních knih při přeměnách.

Rozhodný den fúze tak vyvolává dle české účetní legislativy následující účetní povinnosti:

- sestavit konečnou účetní závěrku všech zúčastněných společností ke dni předcházející rozhodný den,
- sestavit zahajovací rozvahu nástupnické společnosti k rozhodnému dni.

Pro všechny zúčastněné účetní jednotky (tedy jak společnosti zanikající, tak nástupnickou) končí účetní období dnem předcházejícím rozhodnému dni podle zákona o přeměnách. Nové účetní období začíná pro nástupnickou účetní jednotku rozhodným dnem a končí posledním dnem účetního období, ve kterém byl proveden zápis přeměny do obchodního rejstříku.

Rozhodný den leží v minulosti a nemůže předcházet o více než 12 měsíců den, v němž bude podán návrh na zápis fúze do obchodního rejstříku. Po rozhodném dnu však nemohou zanikající společnosti přestat vést své účetnictví. Společnosti zúčastněné na fúzi vedou účetnictví samostatně od rozhodného dne až do dne zápisu fúze do obchodního rejstříku. Toto vedení účetnictví je nutné pro případ zamítnutí zápisu fúze obchodním rejstříkem nebo

neschválení fúze valnými hromadami. V takových případech musí společnost splnit všechny své povinnosti v oblasti účetnictví a zajistit vedení účetnictví tak, jako by fúze nikdy nebyla plánována.

Nástupnická společnost ke dni zápisu fúze do obchodního rejstříku spojí své účetnictví s účetnictvím zanikající společnosti a to s účinky od rozhodného dne (k tomu byla sestavena zahajovací rozvaha jako první dokument spojeného účetnictví). Dojde ke skutečnému spojení účetnictví a současně k vyloučení všech vzájemných obchodních transakcí, které se uskutečnily od rozhodného dne do dne zápisu fúze do obchodního rejstříku.

Údaje o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou společnost

Další z náležitostí projektu přeshraniční fúze jsou údaje o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou společnost. Dle české právní úpravy je možné, aby nástupnická společnost přebírala ocenění aktiv a pasiv zanikající společnosti

- ve znaleckém ocenění na tržní cenu (v účetní terminologii v reálné hodnotě)
- v účetních cenách (historické ocenění).

České obchodní právo důsledně používá premisu práva EU, že všechny nepeněžité vklady do základního kapitálu kapitálových společností musí být oceněny znalcem jmenovaným soudem.

Připravuje-li se fúze kapitálových společností (a.s. nebo s.r.o) a má-li dojít v důsledku fúze ke zvýšení základního kapitálu české a.s. nebo českého s.r.o. emisí nových akcií či vkladů pro společníky zanikající společnosti, je dle zákona o přeměnách vyžadováno ocenění jmění zanikající společnosti znalcem jmenovaným soudem. V podstatě tedy společníci zanikající společnosti vnášejí vklad do základního kapitálu společnosti nástupnické.

Při fúzi mateřské a dceřiné společnosti nebo při fúzi sesterských společností, pokud není zvyšován základní kapitál nástupnické společnosti, se znalcem neoceňuje. Dochází tedy k převzetí účetních hodnot majetku, závazků a vlastního kapitálu zanikající společnosti.

Údaj v projektu, jak byla oceněna aktiva a pasiva zanikající společnosti, tak přináší informace pro společníky o tom, jak se realizuje přechod majetku mezi státy. Vycházíme-li z toho, že při sloučení je zanikající společnost v jednom státě a nástupnická ve druhém, pak se vždy jedná o jakýsi „transfer“ mezi státy.

Je-li nástupnická společnost česká, pak musí přizpůsobit ocenění nabytého majetku a závazků ze zahraničí českým účetním předpisům a strukturu vlastního kapitálu (jedná se o položky pasiv) požadavkům českého obchodního práva.

Při schvalování přeshraniční fúze se schvaluje nejen samotný projekt přeměny, nýbrž i další dokumenty – účetní závěrky zúčastněných společností a zahajovací rozvaha. Účetní závěrky jsou sestaveny dle legislativní účetní úpravy jednotlivých států, z nichž pochází zúčastněné společnosti. Zahajovací rozvaha pak obsahuje souhrnné údaje dle účetní regulace země, v níž má sídlo nástupnická společnost. Z toho důvodu zřejmě zákonodárce považoval za vhodné doplnit projekt přeshraniční fúze také povinným údajem o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou společnost. Tato formulace pochází přímo z direktivy. Direktiva neobsahuje žádné další upřesňující informace k tomuto bodu projektu.

Soustředíme-li se na českou nástupnickou společnost, pak tedy ocenění převáděných aktiv a pasiv na nástupnickou společnost má podat společníkům informace, jak položky ze zahraniční

konečné účetní závěrky sestavené dle zahraničního práva se promítly do zahajovací rozvahy nástupnické společnosti sestavené dle českého práva.

Účetní povinnosti pro přeshraniční fúzi do ČR

První účetní dokument - zahajovací rozvaha

Při realizaci fúze se zanikající společností v zahraničí a nástupnickou společností v ČR, musí být česká účetní legislativa připravena na převzetí údajů z účetnictví zahraničních právnických osob. Prvním okamžikem, kdy majetek zahraniční zanikající společnosti musí být zachycen v účetnictví české účetní jednotky, je rozhodný den přeměny, ke kterému je sestavena zahajovací rozvaha. V ní je vykázán veškerý majetek a závazky v ocenění dle českých účetních předpisů.

Rozhodný den je tak okamžikem „účetního“ nabytí majetku a závazků – vycházíme z koncepce rozhodného dne, kdy od rozhodného dne se veškerá jednání zanikající společnosti považují z účetního hlediska za jednání uskutečněná na účet společnosti nástupnické.

Vykázání majetku a závazků dle českých účetních předpisů

K rozhodnému dni musí tuzemská nástupnická společnost majetek a závazky získané od zanikající zahraniční společnosti ocenit dle zákona o účetnictví. Postup v účetnictví české nástupnické společnosti může být ovlivněn také způsobem fúze podle zákona o přeměnách. Pokud bude realizováno sloučení společností se zvýšením základního kapitálu nástupnické společnosti v ČR, bude majetek a závazky zanikající společnosti oceněn znalcem pro tento účel jmenovaným soudem.

Naopak při sloučení sesterských společností nebo mateřské a dceřiné společnosti, pokud nebude zvyšován základní kapitál nástupnické společnosti, se přebírají účetní hodnoty zanikající společnosti.

Česká vyhláška o podvojném účetnictví podnikatelských subjektů obsahuje přílohu, která závazně stanovuje uspořádání aktiv a pasiv rozvahy a uspořádání výkazu zisku a zráty. Část pasiv zobrazující vlastní kapitál obsahuje tučně zobrazené položky týkající se fúzí:

Tabulka 1

A.II	Kapitálové fondy
A.II.1	Emisní ažio
A.II.2	Ostatní kapitálové fondy
A.II.3	Oceňovací rozdíly z přecenění cenných papírů a derivátů
A.II.4	Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti
A.II.5	Rozdíly z přeměn společností

Postup při sestavení zahajovací rozvahy

Postup v ČR není závislý na konečné účetní závěrce zanikajícího subjektu v zahraničí. Položka ve vlastním kapitálu „Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti“ má za úkol zachytit přecenění majetku na reálnou hodnotu dle českých účetních předpisů v oblasti pasiv. Používá se v případě, že zahraniční společnost podle cizích právních předpisů neprecenila v konečné účetní závěrce majetek podle znaleckého ocenění pro účely fúze.

Protože v účetní závěrce zanikající společnosti nejsou majetek a závazky vykázány v ocenění reálnou hodnotou, vykáže česká nástupnická účetní jednotka ocenění požadované zákonem o přeměnách v zahajovací rozvaze sestavované k rozhodnému dni přeměny společnosti, s vykázáním rozdílů ve vlastním kapitálu.

Položka „Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách společnosti“ obsahuje tedy oceňovací rozdíly mezi účetní hodnotou majetku v konečné účetní závěrce a reálnou hodnotou majetku stanovenou znalcem, která je zobrazena v zahajovací rozvaze. Tato část vlastního kapitálu může být použita na zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti podle rozhodnutí společníků ve schváleném projektu fúze. Nástupnická společnost doloží provedené operace v zahajovací rozvaze průkazným účetním záznamem. Bude se tedy jednat o vnitropodnikový účetní doklad, který bude zachycovat všechny změny hodnot.

Položka „Rozdíly z přeměn společností“ obsahuje u nástupnické společnosti například i rozdíly plynoucí z případného odlišného obsahového vymezení aktiv a pasiv podle českých a cizích právních předpisů v oblasti účetnictví. Tuto položku vykazují nástupnické účetní jednotky v zahajovací rozvaze.

Pro účely českého účetnictví pak bude prvním účetním dokumentem zahajovací rozvaha a příloha k ní. Příloha musí navazovat na projekt přeshraniční fúze, který musí kromě obecných údajů obsahovat údaje o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou korporaci. Zde by byl popsán způsob stanovení reálné hodnoty pro ocenění jednotlivých položek aktiv a závazků nebo postup při převzetí účetních hodnot zanikající zahraniční společnosti, stejně tak jako přesuny, které proběhly ve vlastním kapitálu nástupnické společnosti.

Závěr

Nová právní úprava umožňující přeshraniční fúze běžných kapitálových společností je připravena podle zadání Evropské unie tak, aby nebránila těmto transakcím a neomezovala svobodu pohybu kapitálu. Je ovšem otázkou, zda navazující účetní a daňová legislativa nebudou tou bariérou, která bude nadále bránit masovému provádění fúzí přes hranice. Nelze tedy předem odhadovat, jak na tyto nově vytvořené podmínky bude reagovat podnikatelská sféra, tj. zda přeshraniční transakce skutečně oživnou a budou úspěšně hojně realizovány, nebo zda zůstanou pouze v paragrafech příslušných zákonů.

Abstrakt

Příspěvek je věnován účetní problematice přeshraničních fúzí, které jsou nově zavedeny v právním řádu ČR. Pozornost je věnována zejména základním účetním problémům, jako např. vymezení rozhodného dne, sestavení zahajovací rozvahy a ocenění aktiv získávaných českou společností ze zahraničí. Při sestavení zahajovací rozvahy dochází ke spojení dvou účetních systémů. Postup je nezávislý na zahraniční konečné závěrce a je možno do zahajovací rozvahy převzít účetní hodnoty zanikající společnosti nebo provést přecenění majetku a závazků na reálnou hodnotu.

Klíčová slova: Přeshraniční fúze, rozhodný den, projekt fúze, zahajovací rozvaha, ocenění reálnou hodnotou.

Summary

The paper deals with cross-border mergers that may be performed either out of or into the Czech Republic. In particular, the paper focuses on the accounting of these transactions. This article aims at describing main accounting issues that include the decisive day determination and consequential obligations (i.e. final financial statements, opening balance sheet, valuation report, etc.). Particularly challenging is the coexistence of two or more accounting standards during cross-border mergers and the actual transfer of foreign accounting entries into the Czech accounting books or vice-versa. If required by the Business Transformations Act, the net assets of the merging company have to be valued at market values.

Key words: Cross-border Mergers; Decisive Day; Merger Project; Opening Balance Sheet; Valuation Fair Value.

JEL klasifikce: M41

Použitá literatura

- [1] Zákon č. 125/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev.
- [2] Zákon č. 561/1991 Sb. o účetnictví, vyhláška č. 500/2002 Sb. pro podnikatele.
- [3] Skálová, J. – Čouková, P. (2008): Účetní a daňové dopady transakcí v kapitálové společnosti, Praha, ASPI, 2008.

Kontakt

Jana Skálová, Ing., Katedra účetnictví a auditingu, VŠE v Praze, nám. W. Churchila 4, Praha 3, 130 67, email: skaj01@vse.cz